

Lukács Olga:¹

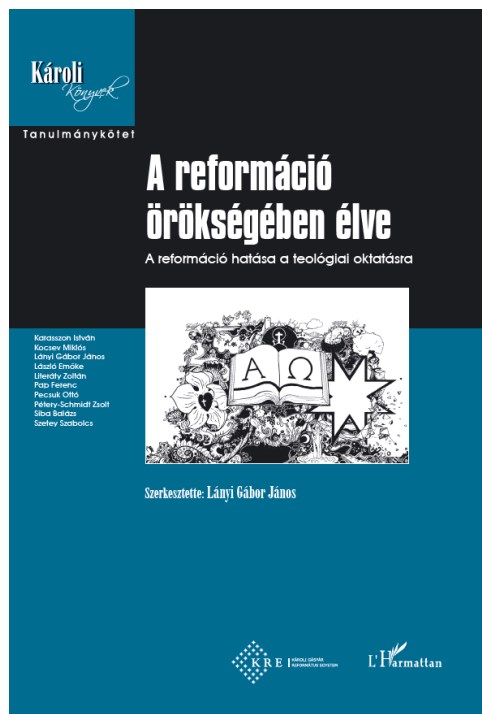
A reformáció örökségében élve. A reformáció hatása a teológiai oktatásra.

Szerkesztette: Lányi Gábor János. Kiadja a Károli Gáspár Református Egyetem és a L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2018. ISBN 978-963-414-462-5. 138. oldal

A Budapesti Károli Református Egyetem Hittudományi Karán a reformáció 500. évforduló tiszteletére szervezett konferencia tanulmánykötetének mottója is lehetne a dr. Bogárdi Szabó István püspök igei köszöntőjében megfogalmazott kijelentés: „Ha valamit meg kell tanulnunk a reformációból, akkor az éppen az, hogy egy tapodt at sem előrébb lépni, ha a múltat rózsaszín szemüvegén át nézzük; és az 500. évfordulón eléggé megkísért ez.”

Kocsev Miklós dékán pedig köszöntőjében rámutatott, hogy a reformáció szellemi örökségében nagyszerű lehetőséget lát, amely éltető, előbbre visz és ebből az örökségből a következő nemzedékek is élni fognak. Az oktatókon (is) múlik, hogyan adják át az örökséget, hogy azok jó impulzusokat eredményezzenek.

A tanulmánykötet tíz szerzője e „leckét jól megtanulva” veti papírra objektíven a reformáció hagyatékával kapcsolatosan megfogalmazott téziseit.

¹ Egyetemi előadótanár, dékán. BBTE Református Tanárképző Kar. lukacso@yahoo.de.

A kötet szerzői „végig sétálnak” a múlton, érzékeltetik a jelen feszültségét, dinamikáját, megosztottságát, de kíváncsiakká teszik az olvasót a hogyan tovább kérdésre, illetve arra, hogy milyen kihívásoknak kell eleget tenniük napjainkban a reformáció által létrejött egyházaknak. A tematikákból kiindulva, Lányi Gábor János a kötetet nagyon sokatmondóan, frappánsan, négybe taglalja: a.) *Visszatekintés*, b.) *Betekintés*, c.) *Kitekintés*, d.) *Előrettekintés* címmel.

A „*Visszatekintés*” fejezetbe három tanulmányt sorol be a szerkesztő:

Karasszon István: *A Genfi Akadémia megalapítása* című tanulmányában áttekintést ad az akadémia megalapítása körülményéről 1536-tól, rámutatva arra, hogy a kezdeti 40 diákról 1564-ben – Kálvin halála évében – a hallgatók száma elérte az 1500-at. A szerző személyes kutatásait is beleszővi a tanulmányba, főleg amikor Sebastian Castellio (1515-1563) genfi tanár tevékenységét mutatja be, kiemelve azokat a feszültségeket, amelyek közte és Kálvin között alakultak ki. Castellio az Énekek énekével kapcsolatosan azt tanította, hogy az kizárólag szerelmi költészet. A következő Castellio-Kálvin incidens a Servét-per miatt bontakozott ki. Karasszon István kifejti az okokat, amiért Castellionak még Bázelt is el kellett hagynia. Castellio a *De haereticis, an sint persequendi* – könyvében az egyházatyákra alapozva kifejti, hogy nem kell üldözni a heretikusokat. Az inszinuáció mindenki számára egyértelmű.

Pap Ferenc: *Istentiszteleti bibliaolvasási hagyományok a reformáció korában*. A szerző abból a tézisből indul ki, hogy „Az Írás olvasása, azaz hirdetése nélkül nincs istentisztelet, liturgia. A felolvasás szent pillanat: Isten beszéde szólal meg, nyílhat meg a Szentlélek által mindannyiunk számára, minden alkalommal.” (23.). A rövid liturgiátörténeti áttekintést követően megállapítja, hogy a bibliaolvasási gyakorlat a nyugati egyház liturgikus gyakorlatából ered. Rámutat a lectio continua és /vagy perikóparend kettősségére, amelyet sok esetben ellentétként értelmez a teológiai és az egyházi közgondolkodás. Pap Ferenc felvázolja Luther, Zwingli és Kálvin által gyakorolt liturgikus örökség lényeges elemeit, majd rátér a magyar óprotestáns ill. korai protestáns istentiszteleteken gyakorolt perikóparend értelmezésére. Kiemeli, hogy a posztillázás nem jelentett évenkénti ismétlődő egysíkúságot, mivel a kötött rend mellett, a folytatólagos bibliaolvasás alapján a prédikációt is gyakorolták. A napjaink bibliaolvasási gyakorlatáról pedig megállapítja, hogy mind időben, mind jelentőségében látványosan csökkent az elmúlt évtizedekben.

Pecsuk Ottó: *A reformátorok bibliafordítói elvei*. „A 16. században Erasmus fellépését követően a reformációval egyszerre zajlott a latin nyelvű bibliafordítások reneszánsza”, írja. (35.o). A tanulmány három bibliafordítást mutat be: Luther fordítását, a Vizsolyi Bibliát és King James Bibliáját. A bibliafordítások körülményének és fordításelmélet kérdéseinek felvázolását követően megállapítja, hogy nincs olyan egységes bibliafordítói elv, amelyet

általában vallottak volna a reformátorok, és elsődlegesnek tekintették az eredeti héber és görög szöveghez való visszatérést és az alapos filológiai és teológiai felkészültséget.

Betekintés című fejezetben szintén három tanulmány található.

Lányi Gábor János: *A reformáció interpretációi- a reformáció ünneplésének története.* A tanulmány összefoglalja a reformáció európai jubileumi ünneplését az elmúlt 500 évben. Rögtön az 1517. október 31-i eseményekkel kezd, kiemelve a történelmi pillanat jelentőségét, azonban azt is megtudhatja az olvasó, hogy az első században a jelenet, maguk a tételek, - a 95 tétel kiszögezése,- nem játszottak fontos szerepet a protestáns történelmi emlékezetben. A reformáció első százéves ünneplését a reformátusok szorgalmazták. „V. Frigyes az 1608-ban megalakult Protestáns Unió megerősítésére akarta felhasználni a 100 éves jubileumot.” (52.o.) A második százéves jubileumra 1717-ben még mindig a konfesszionalista felhangok nyomták rá a bélyeget, a harmincéves háború visszhangjaként erőteljes volt az ünneplés antikatólikus színezete. A jubileumok sorában a 300 éves jubileum jelentette a fordulópontot, - írja Lányi Gábor. A felvilágosodás eszmei hatására a reformációra úgy tekintettek mint a modernitás és a polgári szabadságjogok irányába tett mozgalomra. Az 1917-es évforduló a háború miatt, valamint Luther megítélése is törést eredményezett. A szerző tárgyilagosan ecseteli a Luther körül kialakult polémiaát, s nyitva hagyja a kérdést, hogy milyen lesz a 2017-es jubileum emlékezetkultúrája.

Literáty Zoltán: *A homiletika reformatori öröksége a magyar prédikáló egyházban ma.* A tanulmány rámutat a 16. századi homiletikai paradigmaváltás egyik legjelentősebb okára, nevezetesen, hogy a prédikáció is váljon alkalmazott beszéddé, amely képes az emberi egzisztenciára, az egyénre hatni. A reformátorok szerint minden öncélú teológia messze áll a Biblia normáitól, s ezzel a felismeréssel visszatért az ösgyülekezeti normákhoz. A szerző áttekintést nyújt Erasmus igehirdetés tanának rendszeréről, aki az igehirdetést részben prófétálásnak nevezi. Erasmus a prédikáció szó kifejezésére a *concio*-t használja, amely lényegében a homilitekai paradigmaváltást is jelentette. Kálvinra is kitér a szerző, kiemelve, hogy számára az igehirdetés célja, hogy a „hallgatókat a megszentelődés útján vezesse végig az Isten Igéjének való engedelmesség által.” (67.o.)

Szety Szabolcs: *Korszakváltás-e a reformáció a prédikálás történetében?- Megfontolások a prédikálás nyelvéről és a prédikációtípusokról.* A szerző a köztudatban elterjedt néhány részlegesen téves állításokat szeretne érvekkel megcáfolni, új alapokra helyezni. Pl. a reformáció az igehirdetést tette az istentisztelet középpontjává. Abból a hipotézisből indul ki, hogy „a reformáció (újra) az igét tette az istentisztelet középpontjává, amelyből az igehirdetés jelentősége is fakad.” (71.o.) Ezzel kapcsolatosan rögtön megfogalmazza: Ige nélkül nincs igehirdetés. Ugyanígy megcáfolja azt az általános tételmondatot, hogy a reformációval együtt jelent meg az anyanyelvű igehirdetés. Rámutat, hogy nem az anyanyelvű igehirdetésről van szó, hanem az anyanyelvű részleges vagy teljes Szentírás-fordításról. A reformáció előtti századokban is folyt magyar prédikálás, vagy avatott tolmácsok

fordították a beszédet. Több forrásra alapozott példával mutatja be, hogy miként is történt a korai századokban magyar nyelven az igehirdetés. Felteszi az olvasó számára a kérdést, hogy Korszakváltás-e a reformáció a prédikálás történetében? Eszmefuttatását azzal fejezi be, hogy nem a prédikációs forma volt új, hanem a tartalom. A Szentírást magyarázták és nem mást.

Két tanulmány summázza a *Kitekintés* című fejezetet.

László Emőke: *Augustinus, Kálvin és a Dordrecht-i Kánonok*. A tanulmányban a szerző rámutat arra, hogy nem tekinthetjük egyedül Kálvint a 17. század eleji református teológia forrásának. Ezt a Dordrecht-i zsinat vitájával támasztja alá, tételekkel részletesen bemutatja, hogy Augustinus hatása egyértelmű. Augustinus tanításának súlya még erőteljesebbé vált, annál is inkább, mivel a remonstránsok tanításában sokan a semipelágiánus eretnokség továbbélését látták. Kálvin tanítása fontos volt a korabeli reformátori teológiában, de nem kizárólagos, abban a korban, amikor számos kérdésben a református teológiai tradíció egységes volt. A szerző rámutat, hogy nem teljes az összhang Kálvin és a Dordrecht-i Kánonok között, mivel pl. a predestináció-tan főleg halálát követően vált releváns problémává. Ebben a kérdésben Beza rendszere és tanítása gyakorolhatott jelentősebb hatást a teológiai gondolkodásmódra. A Kánon szövege viszont Vermigli, Zanchis és Perkins írásaival is összhangot mutat.

Péter-Schmidt Zsolt: *A szuverenitás Carl Schmitt politikai teológiájában és Dániel könyvének 7. részében*. A szerző a szuverenitás fogalmát úgy vizsgálja, mint ami összekötheti a politikai és teológiai szuverenitásról alkotott világgépet. A politikai és teológiai szuverenitás egyáltalán nincs messze egymástól, a két látszólagos szakadék áthidalása is megtehető különösebb önkény nélkül, főleg abban a helyzetben, ha olyan oldalról közelítünk, ahol kölcsönös nyitottság van a másik irányba. A teológiai szuverenitás problémáját Dániel könyvének apokaliptikus látomásán keresztül közelíti meg, amely meglátása szerint, - és Carl Schmitt nyomán, - egyszerre rendelkezik teológiai és politikai jelentőséggel. Carl Schmitt a következőképpen fogalmazza meg a szuverenitást „A szuverén az, aki a kivételes állapotról dönt.” (98.o.) A kivételes állapot idején ki a jogosult arra, hogy a megzavart rendet helyreállítsa?

Az *Előretétekintés* fejezetet is két tanulmány téziseivel, gyakorlati problémafelvetésével tárja az olvasó elé.

Kocsev Miklós: *Gyakorlati teológiai megfontolások a reformáció tükrében a jövő érdekében*. A szerző a teológiai gyakorlatból kiinduló problémákra keresi frappáns módon a választ, úgy hogy néhány szempont egyértelműsítése miatt visszatekint, de olyan formában, hogy a történelmi adatok bemutatásával párhuzamosan az új utak lehetőségét is felméri. Olyan kérdésekre keresi a választ mint: hol találja magát a jelenkori egyház? (Kizárólag egyház alatt a Magyarországi Református Egyházat érti.) Van-e, ami maradandó? Milyen legyen a jövő teológiai alapállása - a jövő nemzedék fókuszpontjai? Milyen legyen

a teológia? A kérdések aprólékos megválaszolása után, megfogalmazza álláspontját: legyen a teológia publikus, dialógusorientált, integráló és speciális, valamint inspiráló és próbáljon meg nyitott maradni. A jövő nemzedék számára pedig mintegy programot kínál az egyetemes életértelem keresésre és „mivel az emberek nagy része nem tart igényt a hagyományos és megszokott történelmi egyházi formákra, állandó közösségekre. Nem közösség,- hanem kapcsolatigénye van....Olyan kapcsolatokra, ahol hozzá hasonló módon az élet értelmét kereső emberekként vannak jelen mások is.” (121.o) Mindez nem egy zárt, „lombik teológia” keretében valósulhat meg, hanem nyitottnak kell lennie az interdiszciplinaritásra és teret garantálnia a különböző viszonyulási szempontoknak és együttműködő lelki irányzatoknak.

Siba Balázs: *Spiritualitás és teológia- a személyes hitbeli tapasztalat helye a teológiai képzésben.* Abból a tételmondatból indul ki a szerző, hogy az egyház tartózkodik a spiritualitástól, annak ellenére, hogy a keresztyén spiritualitás lényegét tekintve Isten jelenlétének megélését jelenti. Rámutat, hogy az egyház félelme két okból is adódik: az egyik a nagyon egyéni megközelítés, amely túlságosan szubjektív irányú, míg a másik ok a félelemre, a társadalmunkat, korunkat átható spirituális nyitottságából adódik. „A teológiai képzés feladata éppen a mezoszintű reflexióban van: segítse az egyént hívőként megélni istenkapcsolatát.” (127.o.) Egy részletes történelmi előzmény, valamint Pazmino teológiaszervezési koncepciójának bemutatása után, felvázolja azt a képzést, amelyet a Károli Gáspár Egyetem Hittudományi Kara indít be, amely keretében ötvöződik a spiritualitás és a misszió.

A konferencia előadói nem a múltba nézés, hanem a jövőbe mutató lehetőség is keresték: az örökség hagyást, a hídépítést a múlt és a jövő között, amelyen haladva átadhatják gazdag kulturális és hitbeli értékeinket a következő nemzedéknek. Hogy emberi hálával dicsőítve Istent a reformációban kapott mérhetetlen ajándékokért, gazdagíthassák e teremtett világot.

Lányi Gábor János szerkesztésében megjelent kötetet minden teológia iránt érdeklődő figyelmébe ajánlom és az oktatóknak, akik könyvészeti csemegének „előírhatják” a hallgatóknak.